

УДК 377.011.3 – 052:[331.102.24:331.36]:005.572

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОЕКТУВАННЯ СИСТЕМИ КОНСУЛЬТУВАННЯ З ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ УЧНІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Дмитро Закатнов,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач лабораторії професійної кар'єри
ПТТО НАПН України

КЛЮЧОВІ

СЛОВА:

професійна
кар'єра, кар'єрне
консультування,
система
кар'єрного
консультування
для учнів
установ
професійно-
технічної освіти,
кар'єрна
компетентність.

Реферат

Розвиток суспільства докорінно змінився внаслідок радикальних соціально-економічних і суспільно-політичних перетворень, що відбуваються в Україні. Ринкова економіка, ринок праці, зміни в системі освіти й інші об'єктивні фактори вплинули на підготовку молоді до вибору професійного шляху. При цьому форми й методи психолого-педагогічного забезпечення цього процесу суттєво не змінилися і не відповідають вимогам сьогодення. Одним з перспективних варіантів подолання протиріччя між застарілими формами й методами психолого-педагогічного забезпечення підготовки учнівської молоді до вибору й реалізації освітньо-професійної траєкторії і необхідністю насичення ринку праці конкурентоспроможними, професійно мобільними фахівцями є створення системи консультування для професійної кар'єри. Метою створення системи кар'єрного консультування учнів ПТНЗ є забезпечення вибору учнями професійної кар'єри на основі збалансування особистісних інтересів і потреб ринку праці у кваліфікованих конкурентоспроможних кадрах і проектування ними освітньо-професійної траєкторії.

Консультування для кар'єри (кар'єрне консультування) є інструментом подолання внутрішніособистісних конфліктів професійного самовизначення і професійного розвитку. Його зміст, форми й методи повинні відповідати особливостям особистісного і професійного розвитку людини, що й визначає вимоги до системи кар'єрного консультування на етапі професійної підготовки з урахуванням особливостей її здійснення у системі професійно-технічної освіти. Проектування педагогічної системи кар'єрного консультування учнів закладів професійної освіти передбачає моделювання системи, яка включає такі основні елементи: ієрархію цілей, організаційне середовище, теоретико-методичне забезпечення, технології кар'єрного консультування, педагогів як модераторів процесу кар'єрного розвитку учнів, інформаційне забезпечення консультування з питань кар'єри тощо. Оскільки ефективність педагогічної системи визначається якісними і кількісними змінами певного показника, то для системи кар'єрного консультування таким може слугувати рівень розвитку кар'єрної компетентності учнів.

Актуальність дослідження. Особливості розвитку сучасного суспільства зумовлюють необхідність трансформації вимог до підготовки молоді у системі професійно-технічної освіти. В умовах динамічного ринку праці випускнику професійно-технічного навчального закладу недостатньо набуті лише професійної компетентності, йому також потрібно визначитися з подальшою професійно-

освітньою траєкторією, набуті навичок працевлаштування, сформувати бажаний та досяжний образ власного професійного майбутнього тощо. Однією з характеристик успішності суб'єкта в професійній сфері є професійна кар'єра, а вибір напряму професійної кар'єри є одним з найважливіших життєвих рішень молоді людини. Підготовка учня ПТНЗ до вибору й реалізації професійної кар'єри передбачає створення певної системи,

яка б забезпечувала психолого-педагогічний супровід зазначеного процесу.

Мета статті: розкрити теоретичні засади проектування системи консультування з професійної кар'єри учнів професійно-технічних навчальних закладів.

Аналіз результатів останніх досліджень. Комплекс психолого-педагогічних проблем, пов'язаних з підготовкою учнівської молоді до вибору й реалізації професійної кар'єри, стала предметом наукової рефлексії відносно недавно. Дослідження феномену професійної кар'єри багатоаспектні і здійснюються за такими основними напрямками: кар'єрний розвиток особистості (А. Деркач, Е. Зеєр, А. Маркова, В. Орлов та ін.); мотивація кар'єри (А. Кібанов, В. Лозовецька, Е. Шейн та ін.); фактори, що обумовлюють успішність професійної кар'єри (А. Деркач, М. Сафонова, А. Соколова та ін.); підготовка учнівської молоді до вибору й реалізації професійної кар'єри (С. Алексєєва, С. Варюшкін, С. Осипов, І. Янченко та ін.) тощо. Проте дослідження проблеми створення системи консультування з професійної кар'єри у вітчизняній психолого-педагогічній літературі висвітлено недостатньо повно, що зумовило вибір теми статті.

Виклад основного матеріалу. Визначення теоретичних основ проектування системи консультування учнів ПТНЗ потребує дослідження основних дефініцій, пов'язаних з даною проблематикою, а саме: «педагогічне проектування», «педагогічна система», «професійна кар'єра», «консультування з професійної кар'єри».

Принагідно зазначимо, що у вітчизняних дослідженнях кар'єру розглядали спочатку у вузькому розумінні цього слова, а саме: як поділений на певні проміжки життєвий шлях людини, пов'язаний з її працею; як успішне просування в галузі суспільної, службової, наукової чи іншої

діяльності, як рід занять, як професію; як послідовність і комбінацію ролей, які людина виконує упродовж життя; як послідовність посад, що обіймає співробітник в одній організації, загалом – як динаміку становища й активності людини в трудовій сфері. Останнім часом все частіше застосовується підхід щодо розгляду кар'єри у більш широкому значенні, ніж праця або професія. За такого підходу кар'єру розглядають як стиль життя, що поєднує послідовність професійної та інших видів діяльності, до виконання яких людина причетна впродовж усього життя.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень із проблем професійної кар'єри дає можливість, по-перше, виокремити фактор суб'єктивного ставлення людини до власної кар'єри (рефлексивне усвідомлення людиною професійного середовища й самої себе); по-друге, усвідомити суть кар'єри як процесу самореалізації та саморозвитку особистості. Таким чином, дослідники визначають кар'єру, як:

– явище професійної діяльності, що відображає послідовність шаблів, що досягаються, у виробничій, соціальній та майновій сферах [1];

– послідовність робіт, що виконуються людиною впродовж життя, просування в організаційній ієрархії [15];

– індивідуально усвідомлену позицію та поведінку, пов'язану з трудовим досвідом і професійною діяльністю [14];

– як серію ролей, які виконує людина; вибір і досягнення у них успіху детерміновані частково настановами, інтересами, цінностями тощо, а частково, прийдешнім досвідом та очікуваннями в майбутньому [8];

– лонгітюдний процес вибору, набуття особою певної професії й самореалізація в ній, для якого притаманна його незавершеність у плані безперервної професіоналізації особистості впродовж

всього активного трудового життя, яка передбачає постійне підвищення її фахового рівня, а часом допускає і зміну професії [11];

– цілеспрямований процес і результат формування життєво-професійної траєкторії людини [16].

Професійна кар'єра є динамічним процесом, що передбачає як особистісний, так і професійний розвиток людини. В організаційному аспекті кар'єра – це цілеспрямоване професійне зростання, розширення професійної компетентності, кваліфікаційних можливостей і розмірів винагороди, пов'язаних з якістю діяльності працівника; в особистісному аспекті – як суб'єктивно усвідомлені власні судження людини щодо професійного майбутнього та ставлення до нього, очікувані шляхи самовираження у праці і задоволення нею, індивідуально усвідомлені позиція і поведінка, пов'язані з професійним досвідом людини; в соціальному аспекті – як уявлення щодо кар'єрних маршрутів і шляхів досягнення успіхів, з точки зору суспільних потреб і цінностей у професійній діяльності [9]. Принагідно зауважимо, що ряд дослідників (А. Деркач, Д. Ладанов, А. Маркова, Є. Могилювкін, І. Янченко та інші) визначають професійну кар'єру через характеристики, притаманні педагогічним процесам (рефлексія, саморозвиток, самореалізація, самооцінка, Я-концепція, ціннісні орієнтації тощо), і такими, що формуються й розвиваються під його впливом. За такого підходу під професійною кар'єрою розуміється цілеспрямований, педагогічно керований процес, результатом якого є формування професійно-освітньої траєкторії людини, що включає прагнення до професійного успіху й самореалізації, накопичення й розвиток професійних компетенцій, і який супроводжується рефлексивним баченням себе та свого місця у системі професійних відносин, згідно з усталеною в суспільстві системою цінностей.

Словоформа «консультування з професійної кар'єри» відносно недавно введена до вітчизняного педагогічного дискурсу, а як її синоніми досить часто використовуються – «консультування для кар'єри», «кар'єрне консультування», «консультування з питань кар'єри» тощо. Кар'єрне консультування спрямоване на подолання внутрішньо-особистісних конфліктів професійного самовизначення та професійного розвитку. Воно може реалізуватися шляхом розвитку психологічної компетентності, розроблення альтернативних сценаріїв професійного життя, підвищення професійної активності, створення оптимістичної професійної перспективи, посилення «авторства» професійного життя, визначення нових смислів професійної діяльності, узгодження амбівалентних установок і стосунків, постійного підвищення кваліфікації, зниження рівня домагань, самозбереження професійної цілісності особистості, передбачення можливих ризиків, зумовлених змушеним звільненням або зміною професії, попередження можливих деформацій, криз професійного розвитку тощо [4].

У цілому, кар'єрне консультування охоплює: процес визначення цілей професійної діяльності людини, які вона прагне досягти; консультації з питань стратегії пошуку роботи; консультування з питань складання індивідуального плану професійного розвитку і кар'єрного зростання; розроблення конкретних освітньо-професійних маршрутів (траєкторій), за якими людина зможе успішно реалізувати кар'єрні плани; допомогу у виборі галузі можливих професій, формулюванні професійних цілей і визначенні шляхів їх досягнення в умовах поточної ринкової ситуації; складання профілю компетенцій майбутнього фахівця, складання резюме, підготовку до співбесіди з майбутнім роботодавцем; проведення тестувань і діагностик професійних і

особистісних якостей, рівнів їхнього розвитку, схильностей, встановлення «Я-концепції», сприяння розвитку здатності до самопізнання, рефлексії, самооцінки тощо [16].

Наразі в кар'єрному консультуванні поширено трейд-факторний підхід, заснований на принципі відповідності здібностей (схильностей і задатків) людини до діяльності, яку вона виконує. Другий підхід – психодинамічний, що ґрунтується на працях Г. Роу про значущість несвідомої мотивації й задоволення емоційних потреб. Третій підхід у кар'єрному консультуванні заснований на теорії розвитку кар'єри (Д. Сьюпер, Е. Гінзберг). Відповідно до нього, розвиток кар'єри людини – це процес реалізації її «Я-концепції». У кар'єрному консультуванні використовують комплексний підхід, що поєднує в собі як зазначені вище підходи, так і інші способи орієнтування майбутнього фахівця у проектуванні професійної кар'єри.

За кордоном вивчення феномену кар'єри розпочалося у другій половині минулого сторіччя, з 70-х рр. У деяких країнах (США, Велика Британія, Франція тощо) започаткувалося створення спеціалізованих служб, що надавали послуги з кар'єрного консультування. Сьогодні вони використовують переважно мережеву модель (networking model) організації консультування. Вона передбачає реалізацію у процесі кар'єрного консультування широкої взаємодії учнів, консультантів, роботодавців, викладачів, адміністрації навчального закладу тощо за умови активного використання відповідних інформаційних ресурсів [5]. Якщо у попередніх моделях організації центрів консультування увагу було акцентовано на підготовці фахівців для консультування, то сучасні кар'єрні центри спрямовані на надання учням доступу до різних інформаційних баз даних. За такого підходу від учнів очікують активної участі у розвитку власної кар'єри шляхом формування

відповідних компетентностей.

При створенні педагогічної системи однією з провідних проблем є визначення показника або сукупності показників, кількісні та якісні зміни в яких дали б змогу робити висновки щодо ефективності її функціонування. Ми вважаємо, що таким показником доцільно використовувати кар'єрну компетентність. Зазначимо, що поняття «кар'єрна компетентність» у науковому дискурсі вживають відносно недавно. Аналіз досліджень із означеної проблематики (С. Осипова, Т. Тодишева, І. Янченко та ін.) дає змогу розглядати кар'єрну компетентність як інтегративну якість особистості, що характеризує її прагнення, готовність і спроможність до професійної самореалізації та супроводжується рефлексивним баченням себе, адекватною самооцінкою й визначає цілеспрямований процес і результат професійної кар'єри. За такого підходу, функціонування системи консультування з професійної кар'єри буде спрямовано на формування кар'єрної компетентності учнів закладів професійно-технічної освіти.

Теоретичний аналіз досліджень з проблематики кар'єрної компетентності [7, 10, 12, 13 та ін.] дає змогу виокремити в її структурі мотиваційно-ціннісний, когнітивний, рефлексивно-оцінний та діяльнісний компоненти.

Мотиваційно-ціннісний компонент кар'єрної компетентності характеризується: інтересом до набуття професійної освіти; позитивною мотивацією до розвитку професійної кар'єри; ієрархією кар'єрних орієнтацій, відповідних напрямку майбутньої професійної діяльності; значущістю професійних ціннісних орієнтацій.

Когнітивний компонент кар'єрної компетентності характеризується: усвідомленням періоду набуття професійної освіти як базового етапу професійної кар'єри;

наявністю та оновленням знань стосовно майбутньої професійної діяльності; упорядкованими знаннями щодо типів, етапів, стратегій і варіативних шляхів розвитку кар'єри, компетенцій, необхідних для успішної професійної кар'єри; знанням вимог до особистісних якостей, необхідних для успішної професійної діяльності.

Рефлексивно-оцінний компонент характеризується: здатністю до самоаналізу й адекватної самооцінки; здатністю до оцінки результатів власної навчальної та практичної діяльності у процесі набуття професійної освіти (загальні та часткові компетенції); здатністю до розв'язання кар'єрних проблем на етапах її вибору і планування.

Діяльнісний компонент характеризується включенням учня до процесу професійної освіти як суб'єкта, що усвідомлено планує та реалізує професійну кар'єру; діяльністю щодо накопичення й розвитку компетенцій, необхідних для самореалізації у певній професійній галузі для кар'єрного успіху; самоактуалізацією як процесом актуалізації своїх можливостей, спрямованих на розвиток необхідних компетентностей для здійснення кар'єри в обраній галузі праці; плануванням кар'єри, у процесі якого учні визначають її цілі, етапи та шляхи їх досягнення.

Здійснення консультування з професійної кар'єри учнів професійно-технічних навчальних закладів передбачає створення релевантної педагогічної системи. Загалом, систему розуміють як упорядковану множину взаємопов'язаних компонентів (елементів), що утворюють цілісність, яка її характеризує та відрізняє від інших множин.

Педагогічну систему характеризує наявність такої групи елементів: цілі освіти, зміст освіти; методи, засоби, організаційні форми навчання й виховання; педагоги; учні. Головним елементом системи є цілі. Цілі педагогічних систем – ієрархічні. Перший рівень – соціальне замовлення суспільства або

окремих соціальних груп для усіх ланок освіти щодо формування особистості як громадянина і професіонала. У нашому випадку йдеться про підвищення якості трудового потенціалу суспільства, покращення людського капіталу, створення умов для професійної самореалізації тощо. Другий рівень – мета освітнього закладу, в якій соціальні запити трансформовано в поняттях і категоріях педагогіки. У контексті нашого дослідження такі цілі зорієнтовані на підготовку компетентного, професійно мобільного, здатного до саморозвитку фахівця. Третій рівень – це педагогічні цілі освітньої діяльності конкретного навчального закладу, у нашому випадку – підготовка учнів професійно-технічних навчальних закладів до вибору, планування та реалізації професійної кар'єри [3].

Функціонуванню педагогічної системи передують етапи її проектування. Загальним орієнтиром для встановлення структури педагогічного проектування на методологічному рівні є концептуальні ідеї Ю. Громико, В. Журавльова, В. Краєвського, Г. Щедровицького та інших дослідників, у яких висвітлено філософське розуміння його суті.

Аналіз праць зазначених авторів дає змогу зробити висновок, що:

– в умовах динамічних змін і кардинальних зрушень у суспільстві проектування є принципово новим і фундаментальним способом здійснення релевантних позитивних змін у педагогічній практиці;

– педагогічне проектування інтегрує в собі сукупність різних видів діяльностей, пов'язаних одночасно з конструюванням (розробкою проектною ідеєю) і практичною реалізацією задуму;

– парадигма проектування в освіті, окрім власне педагогічного аспекту, включає психолого-педагогічне проектування розвивальних освітніх процесів;

Дмитро Закатнов. Теоретичні засади проектування системи консультування з професійної кар'єри учнів професійно-технічних навчальних закладів

– педагогічне проектування забезпечує розроблення різного рівня програм розвитку освіти, його окремих підсистем і освітніх установ, становлення нових освітніх інститутів тощо.

Процес педагогічного проектування здійснюють на основі принципів:

– прогностичності, що зумовлений власне природою проектування, орієнтованого на майбутній стан об'єкта;

– покерованості, що передбачає перехід від проектної задуми до формування образу мети й образу дій, від нього – до програми дій і її реалізації (кожна наступна дія ґрунтується на результатах попередньої);

– нормування, що означає обов'язкове проходження всіх етапів створення проекту в межах регламентованих процедур;

– зворотного зв'язку, зорієнтованого на те, щоб після кожної проектної процедури отримувати інформацію про її результативність і відповідним чином коригувати дії;

– продуктивності, що зумовлює прагматичність проектної діяльності, обов'язковість її орієнтації на одержання результату, котрий має прикладну значущість [2].

Принадно зазначимо, що кар'єрне консультування, на відміну від профорієнтаційного чи консультування з питань працевлаштування, передбачає не лише чітке формулювання мети прийдешньої професійної діяльності, а й розробку конкретного сценарію, дотримуючись якого учень може реалізувати початковий кар'єрний план, а також, розвиваючи кар'єрну компетентність, спроектувати подальший розвиток кар'єри. Кар'єрне консультування учнів ПТНЗ має на меті надання дієвої допомоги у плануванні кар'єри; формування навичок стосовно прийняття кар'єрних рішень; сприяння адекватному розумінню й усвідомленню особливостей ринку праці та

фахової діяльності; підвищення ефективності навчання на основі спрямованості навчально-виховного процесу на майбутню професійну діяльність. Випускникам, які вперше потрапили на ринок праці, кар'єрне консультування може полегшити можливість пошуку і набуття роботи через освоєння активних методів працевлаштування.

У процесі консультування учень стає активним учасником і «головним проектувальником» своєї кар'єри, а власне процес планування кар'єри перетворюється у творчість, що сприяє розвитку індивідуального кар'єрного потенціалу. Учні визначають й уточнюють життєві цілі і пріоритети людини, розвивають професійну мотивацію, укріплюють позитивний підхід до вирішення життєвих проблем і завдань, формують навички прийняття самостійних рішень.

Одним з результатів кар'єрного консультування може стати індивідуальний проект кар'єри як результат послідовного перетворення кар'єрних установок учня в конкретний поетапний план дій, з відпрацюванням заходів для його реалізації, що враховує сильні й слабкі сторони особистості, а також стан і перспективи змін ринку праці [6].

У процесі проектування індивідуальної кар'єри можна виокремити такі етапи:

1. Підготовчий етап, що містить у собі, з одного боку, діагностику кар'єрного потенціалу (оцінка сильних і слабких сторін, психологічних особливостей і професійного досвіду, прояснення життєвих пріоритетів і очікувань, пов'язаних із кар'єрою тощо), а з іншого – аналіз соціально-економічної ситуації в регіоні та можливостей ринку праці.

2. Розробка індивідуального проекту професійної кар'єри, що передбачає відпрацювання оптимальної стратегії

кар'єрного розвитку в межах індивідуального і соціального контексту життя учня, а також проектування стратегії реалізації професійної кар'єри з покроковим планом дій для вирішення конкретних завдань з урахуванням індивідуальних ресурсів особи.

3. Реалізація проекту кар'єри, що передбачає систематичну мобілізацію індивідуальних ресурсів учня, моніторинг ринку праці й активне використання його можливостей.

Таким чином, кар'єрне консультування допомагає учневі перетворити його здатності в реальні можливості, сприяє оптимальному вибору напряму професійного розвитку, знижує ризик можливих помилок: нереалістичного вибору й непродуманих рішень. Отже, проектування педагогічної системи консультування з професійної кар'єри учнів ПТНЗ передбачає моделювання системи, що структурно охоплює такі елементи: ієрархію цілей, організаційне середовище, необхідне для реалізації цілей консультування; теоретико-методичне забезпечення кар'єрного консультування; загальні та часткові технології кар'єрного консультування; педагогічних працівників як модераторів процесу кар'єрного розвитку учнів; учнів як суб'єктів кар'єрного розвитку; інформаційне забезпечення кар'єрного консультування. Організаційно-педагогічним середовищем консультування з професійної кар'єри учнів ПТНЗ ми вбачаємо центри консультування з професійної кар'єри, які можуть створюватися як при закладі професійної

освіти, так і при регіональному органі управління ПТО, і надавати відповідні послуги, зокрема, – в on-line режимі, закладам регіону.

Висновки. Кар'єра є складним процесом, який, з одного боку, пов'язаний із соціальною моделлю просування по посадовій ієрархії або професійним розвитком, а з іншого – є особистісним процесом саморозвитку, самоконтролю, самоактуалізації, реалізації особистісного потенціалу, рефлексії із суб'єктивним відчуттям успіху діяльності тощо. Отже, психолого-педагогічний супровід цього процесу може сприяти учневі перейти з одного стану свого кар'єрного розвитку до іншого, більш високого. Період набуття професійної освіти характеризується активізацією процесу постановки кар'єрних цілей і розробкою планів їх реалізації. Забезпечення кар'єрного розвитку учнів ПТНЗ передбачає створення відповідної педагогічної системи, спрямованої на розвиток їхньої кар'єрної компетентності з урахуванням особливостей особистісного і професійного розвитку, притаманному етапу набуття професійної освіти. При цьому подальшого дослідження потребують організаційно-педагогічні умови створення і функціонування центрів консультування з професійної кар'єри, технології формування кар'єрної компетентності учнів професійно-технічних навчальних закладів, технології on-line консультування з професійної кар'єри.

Література

1. Богатырева О. О. Психологические предпосылки карьерного роста / О. О. Богатырева // Вопросы психологии. – 2008. - № 3. – С. 92–103.
2. Гура В. В. Теоретические основы педагогического проектирования личностно-ориентированных образовательных ресурсов и сред / В. В. Гура. Ростов н/Д: Изд-во Южного федерального ун-та, 2007. – 320 с.
3. Гурье Л. И. Проектирование педагогических систем: Учеб. пособие. / Л. И. Гурье. – Казань: Казан. гос. технол. ун-т, 2004. – 212 с.

Дмитро Закатнов. Теоретичні засади проектування системи консультування з професійної кар'єри учнів професійно-технічних навчальних закладів

4. Демидова И. Ф. Основные направления консультирования по вопросам планирования карьеры [Электронный ресурс] / И. Ф. Демидова // Личность, семья и общество: вопросы педагогики и психологии: сб. ст. по матер. XV междунар. науч.-практ. конф. Часть II. – Новосибирск: СибАК, 2012. – Режим доступа к ресурсу: <http://sibac.info/conf/pedagog/xv/27813>
5. Дубиненкова, Е. Н. Карьерное консультирование: метод. указания / Е. Н. Дубиненкова; Яросл. гос. ун-т им. П. Г. Демидова. – Ярославль : ЯрГУ, 2010. – 48 с.
6. Закатнов Д. Становление дефиниций «профессиональная карьера» и «консультирование для карьеры» в контексте профессионального самоопределения учащейся молодежи / Дмитро Закатнов // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка : зб. наук. праць : Вип. 7/ Інст-т проф.-тех. освіти НАПН України ; [Ред. кол.: В. О. Радкевич]. – с. 13-18.
7. Лисовская Н. Б. Психологическая готовность к построению карьеры и технологии её диагностики [Электронный ресурс] / Н. Б. Лисовская, И. М. Богдановская, Е. А. Троцинина. – Режим доступа к ресурсу : <http://psy.su/feed/4587/>
8. Могилевкин Е. А. Карьерный рост: диагностика, технологии, тренинг / Е.А. Могилевкин. – СПб: Речь, 2007. – 336 с.
9. Нагорная А. Г. Формирование готовности к планированию профессиональной карьеры у студентов вуза: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук / А. Г. Нагорная.– СПб., 2011. – 23 с.
10. Осипова С. И. Карьерная компетентность как предмет педагогического исследования/ С.И. Осипова, И. В. Янченко // Вестник КемГУ. – 2012. – № 3 (51). – С. 135-141.
11. Підготовка учнів ПТНЗ до планування й реалізації професійної кар'єри: теорія і практика : монографія / [Алексеева С. В., Закатнов Д. О., Орлов В.Ф. та ін.] ; за заг. ред. Д. О. Закатнова. – К. : Педагогічна думка, 2014. – 196 с.
12. Соколова А. С. Профессиональная карьера и подходы к её исследованию отечественными и зарубежными авторами / Александра Сергеевна Соколова // Историческая и социально-образовательная мысль. – 2013. – № 3 (19). – С. 99–103.
13. Соловьева Е. М. Структура карьерной компетентности студентов педагогического вуза // Е. М. Соловьева // Педагогическое образование в России. – 2013. – № 4. – С. 238–243.
14. Тихомандрицкая О. А., Социально-психологические факторы успешности карьеры [Электронный ресурс] / О. А. Тихомандрицкая, А. М. Рикель // Психологические исследования: электрон. науч. журн., 2010. – № 2 (10). – Режим доступа к ресурсу: [:http://psystudy.ru](http://psystudy.ru)
15. Цариценцева О. П. Карьерные ориентации современной молодежи: теория, эксперимент, тренинг / О. П. Цариценцева. – Оренбург: ОУНБ им. Крупской, 2009. – 186 с.
16. Янченко И. В. Педагогический смысл понятия «карьера» / И. В. Янченко // Педагогика: традиции и инновации: материалы междунар. науч. конф. (г. Челябинск, октябрь 2011 г.). Т. II. – Челябинск: Два комсомольца, 2011. – С. 102-105.

Реферат

Теоретические основы проектирования системы консультирования по профессиональной карьере учащихся профессионально-технических учебных заведений

Дмитрий Закатнов,
кандидат педагогических наук, старший научный сотрудник,
заведующий лабораторией профессиональной карьеры
Института профессионально-технического образования НАПН Украины

КЛЮЧЕВЫЕ

СЛОВА:

профессиональная карьера, карьерное консультирование, система карьерного консультирования для учащихся учреждений профессионального образования, карьерная компетентность.

Развитие общества коренным образом изменилось из-за радикальных социально-экономических и общественно-политических преобразований, происходящих в Украине. Рыночная экономика, рынок труда, изменения в системе образования и другие объективные факторы оказали значительное влияние на подготовку молодежи к выбору профессионального пути. При этом формы и методы психолого-педагогического обеспечения данного процесса существенно не изменились. Одним из перспективных вариантов преодоления противоречия между устаревшими формами и методами психолого-педагогического обеспечения процесса подготовки учащейся молодежи к выбору и реализации образовательно-профессиональной траектории и необходимостью насыщения рынка труда конкурентоспособными, профессионально мобильными специалистами является создание системы консультирования для профессиональной карьеры. Целью создания системы карьерного консультирования учащихся ПТНЗ является обеспечение выбора обучающимися профессиональной карьеры на основе сбалансирования личностных интересов и потребностей рынка труда в квалифицированных конкурентоспособных кадрах и проектирование ими образовательно-профессиональной траектории.

Консультирование для карьеры (карьерное консультирование) является инструментом преодоления внутриличностных конфликтов профессионального самоопределения и профессионального развития. Его содержание, формы и методы должны соответствовать особенностям личностного и профессионального развития человека, что и определяет требования к системе карьерного консультирования на этапе профессионального подготовки с учетом ее особенностей в системе профессионально-технического образования. Проектирование педагогической системы карьерного консультирования учащихся учреждений профессионального образования предполагает моделирование системы, которая включает такие основные элементы: иерархию целей, организационную среду, теоретико-методическое обеспечение, технологии карьерного консультирования, педагогов как модераторов процесса карьерного развития учащихся, информационное обеспечение консультирования по вопросам карьеры. Так как эффективность педагогической системы определяется качественными и количественными изменениями определенного показателя, то для системы карьерного консультирования им может служить уровень развития карьерной компетентности учащихся.

Abstract

Theoretical bases of planning of the system of advising on the professional career of students of professional educational establishments

Dmytro Zakatnov,

*candidate of pedagogical sciences, senior research worker,
manager by the laboratory of professional career of
Institute of trade education of NAPS of Ukraine*

KEY WORDS:

professional career, quarry advising, system of the quarry advising for student establishments of trade education, quarry competence.

Development of society radically changed from radical socio-economic and social and political transformations, what be going on in Ukraine. Market economy, labour-market, change in the system of education and other objective factors rendered considerable influence on preparation of young people to the choice of professional way. Thus forms and methods of the psychology and pedagogical providing of this process did not change substantially. The perspective variant of overcoming of contradiction between out-of-date forms and methods of the providing of process of preparation of studying young people to the choice and realization of professional trajectory and necessity of market of labour competitive, professionally mobile specialist's saturation is creation of the system of advising for a professional career. The purpose of creation of the system of the quarry advising of student professional educational establishments is providing of choice student professional career on the basis of balancing of personality interests and necessities of labour-market in skilled competitive shots, and planning by them to the educational and professional trajectory.

Advising for a career (career guidance) is the instrument of overcoming of personality conflicts of professional self-determination and professional development. His maintenance, forms and methods, must correspond the features of personality and professional development of man, what determines system requirement quarry advising on the stage of professional preparation taking into account its features in the system of trade education. Planning of the pedagogical system of the quarry advising of student establishments of trade education is supposed by the design of the system which includes such basic elements: hierarchy of aims, organizational environment, theoretical and methodical providing, technologies of the quarry advising, teachers as moderators of process of quarry development student, informative providing of career guidance. Because efficiency of the pedagogical system is determined the high-quality and quantitative changes of certain index, for the system of the quarry advising the level of development of quarry competence of student can serve them.

References

1. Bogatyireva O. O. Psihologicheskie predposylki karernogo rosta / O. O. Bogatyireva // *Voprosy psihologii*. – 2008. – # 3. – S. 92–103.
2. Gura V.V. Teoreticheskie osnovy pedagogicheskogo proektirovaniya lichnostno-orientirovannykh elektronnykh obrazovatelnykh resursov i sred / V. V. Gura. Rostov n/D: Izd-vo Yuzhnogo federalnogo un-ta, 2007. – 320 s.
3. Gure L.I. Proektirovanie pedagogicheskikh sistem: Ucheb. posobie. / L. I. Gure. – Kazan: Kazan. gos. tehnol. un-t, 2004. – 212 s.
4. Demidova I. F. Osnovnyie napravleniya konsultirovaniya po voprosam planirovaniya kareryi [Elektronnyiy resurs] / I. F. Demidova // *Lichnost, semya i obshchestvo: voprosy pedagogiki i psihologii: sb. st. po mater. XV mezhdunar. nauch.-prakt. konf. Chast II.* – Novosibirsk: SibAK, 2012. – Rezhim dostupa k resursu: <http://sibac.info/conf/pedagog/xv/27813>
5. Dubinenkova, E.N. Karernoe konsultirovanie: metod. ukazaniya / E. N. Dubinenkova; Yarosl. gos. un-t im. P. G. Demidova. – Yaroslavl : YarGU, 2010. – 48 s.
6. Zakatnov D. Stanovlenie definitsiy «professionalnaya karera» i «konsultirovanie dlya kareryi» v kontekste professionalnogo samoopredeleniya uchashchysya molodezhi / Dmitro Zakatnov // *Naukoviy vIsnik Institutu profesIyno-tehnIchnoYi osvIti NAPN UkraYini. ProfesIyna pedagogIka : zb. nauk, prats: Vip. 7/ Inst-t prof.-teh. osvIti NAPN UkraYini ; [Red. kol.: V. Radkevych]*
7. Lisovskaya N. B. Psihologicheskaya gotovnost k postroeniyu kareryi i tehnologii eYo diagnostiki [Elektronnyiy resurs] / N. B. Lisovskaya, I. M. Bogdanovskaya, E. A. Troschinina. – Rezhim dostupa k resursu: <http://psy.su/feed/4587/>
8. Mogilevkin E.A. Karernyyi rost: diagnostika, tehnologii, trening / E.A. Mogilevkin. – SPb: Rech, 2007. – 336 s.
9. Nagornaya A. G. Formirovanie gotovnosti k planirovaniyu professionalnoy kareryi u studentov vuza : avtoref. dis. na soiskanie uchenoy stepeni kand. ped. nauk / A. G. Nagornaya. – SPb., 2011. – 23 s.
10. Osipova S. I. Karernaya kompetentnost kak predmet pedagogicheskogo issledovaniya / S.I. Osipova, I. V. Yanchenko // *Vestnik KemGU*. – 2012. – № 3 (51). – S. 135–141.
11. Pidgotovka uchnIv PTNZ do planuvannya y realizatsIyi profesIynoYi kar'Eri: teorIya I praktika : monografIya / [AleksEEva S. V., Zakatnov D. O., Orlov V.F. ta In.]; za zag. red. D. O. Zakatnova. – K.: PedagogIchna dumka, 2014. – 196 s.
12. Sokolova A. S. Professionalnaya karera i podhodyi k eYo issledovaniyu otechestvennyimi i zarubezhnyimi avtorami / Aleksandra Sergeevna Sokolova // *Istoricheskaya i sotsialno-obrazovatel'naya mysl.* – 2013. – # 3 (19). – S. 99–103.
13. Soloveva E. M. Struktura karernoy kompetentnosti studentov pedagogicheskogo vuza // E. M. Soloveva // *Pedagogicheskoe obrazovanie v Rossii.* – 2013. – # 4. – S. 238–243.
14. Tihomandritskaya O.A., Rikel A.M. Sotsialno-psihologicheskie faktoryi uspehnosti kareryi [Elektronnyiy resurs] / O. A. Tihomandritskaya, A. M. Rikel // *Psihologicheskie issledovaniya: elektron. nauch. zhurn.*, 2010. – № 2 (10). – Rezhim dostupa k resursu :<http://psystudy.ru>
15. Tsaritsentseva O. P. Karernyye orientatsii so-vremennoy molodezhi: teoriya, eksperiment, trening / O. P. Tsaritsentseva. - Orenburg: OUNB im. Krupskoy, 2009. – 186 s.
16. Yanchenko I. V. Pedagogicheskii smysl ponyatiya «karera» / I. V. Yanchenko // *Pedagogika: traditsii i innovatsii: materialyi mezhdunar. nauch. konf. (g. Chelyabinsk, oktyabr 2011 g.). T. II.* – Chelyabinsk: Dva komsomol'tsa, 2011. – S. 102–105.